

**Корчак Л.І.**

*здобувач другого рівня вищої освіти,  
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка  
Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Бабій Л.Б.*

## **ВЛАСТИВОСТІ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ**

Тварини завжди відігравали важливу роль у житті людей, особливо на ранній стадії розвитку людства, коли люди та звірі співіснували у природному сусідстві. У людському суспільстві жили ідеї про походження людей від тварини. Грунтуючись на спостереженнях за звичками тварин, і помічаючи їх сильні та слабкі сторони, людина виділяє основні їх і будує свою характеристику. Бо в різних культурах значення зоонімів може відображати відмінності в національних культурних уявленнях, психологічних, ментальних та соціальних особливостей та різноманітних звичаїв, властивих певному мовному співтовариству та культурі в цілому [1, с. 4]. Зооніми дуже часто входять до складу прислів'їв. Всі вони отримали свої характеристики, які закріпилися за ними як в українських народних казках, так і в народній мудрості та у фразеологічних зворотах [2]. Зооніми є частиною мовної системи, також частиною мовної картини світу. “Мова є власність нероздільна цілого народу. ... Народ виражає себе всього повніше і вірніше у своїй мові” [3].

Саме у мові відбиваються історично сформовані у буденній свідомості народу уявлення про світ, про організацію життя, про систему цінностей. Глибинне вивчення мови – її лексику, структури, мовної поведінки носіїв мови – дозволяє описати самотність мислення та психіки етносу, своєрідність його національної культури. Кожен представник етносу як носій мови є і носієм культури. Тому “мовні знаки набувають здатності виконувати функцію символів культури і цим служать засобом уявлення основних установок культури” [5].

Яскравим репрезентантом мовної картини світу, національно-культурного досвіду того чи іншого етносу є фразеологія національної мови. Саме у фразеологізмах відображена народна мудрість, виражаються ціннісні орієнтири етносу. Загальноприйнятим є той факт, що фразеологічний склад мови є “найбільш самотнє його явище” [5] не лише у плані системно-регулярної аномальності, а й у плані висловлювання фразеологізмами національної самотності народу – носія мови [5]. За зауваженням Пак Сон Гу, у зв'язку з цим “особливу важливість представляють дослідження зоонімів, що входять до складу фразеологічних одиниць двох різноструктурних мов з метою опису системи асоціацій, конотацій, пов'язаних у носіїв двох зіставних мов з уявленнями про ту чи іншу тварину в проекції на людину” [4]. Особливе місце у фразеологічній картині мов посідають фразеологізми, що містять образи тварин, за допомогою яких в алегоричній формі описуються особливості зовнішності та

характеру людини. Фразеологічні одиниці такого типу яскраво відображають особливості національної культури, що має практичну цінність при побудові навчання англійської та української мов з позицій міжкультурної комунікації.

Порівняння образів тварин у фразеологічних одиницях різних мов дозволяє не тільки виявити та систематизувати переносні значення відповідних зоонімів, але й зрозуміти, чому в даній мові уособленням тих чи інших якостей людини є саме цей анімалістичний образ, тобто виявити особливості культури народу. У цій роботі розглядаються лише види свійських тварин, найпоширенішими їх видами в наш час є собака і кішка, також до них можна віднести такі види як корова, коза, свиня. Всі вони були розподілені далі за структурною класифікацією а і розташовані в порядку зменшення кількості одиниць з тим чи іншим компонентом. З зоонімом "кіт/кішка", "cat" було виділено 27 одиниць. Вони були розподілені за структурною класифікацією так:

1) номінативні ФО (12 одиниць):

а) субстантивні: "кіт у мішку";

б) ад'єктивні: "драна кішка", "як кішка з собакою", "живучи як кішка", "кіт, що гуляє сам собою", "like a cat on a hot brick/like a cat on a hot tin roof", "to look like something the cat dragged in", "alley cat";

в) адвербіальні: "кіт наплакав";

г) прийменники: не представлено;

2) номінативно-комунікативні ФО (8): "трати в кішки-мишки", "йти коту під хвіст", "тягнути kota за хвіст", "дивитися/облизуватися" як кіт на сметану", "кот got someone's tongue", "play cat and mouse", "let the cat out of the bag", "put the cat among the pigeons";

3) комунікативні ФО (6):

а) прислів'я: "Виллються кішці мишкині слізки", "While the cat's away, the mice will play", "Curiosity killed the cat", "Cat has nine lives";

б) приказки: "Чорна кішка дорогу перебігла", "Кішки шкребуть на душі";

4) вигуківі та модальні ФО (1): "суп з котом".

Номінативних одиниць представлено найбільшу кількість, зокрема номінативно-ад'єктивних, у своїй номінативнокомунікативних трохи менше, ніж номінативних одиниць. Потім трохи менше комунікативних фразеологізмів. Міжметові та модальні фразеологізми наведені одним прикладом.

Далі розглянемо фразеологізми, що включають зоонім "собака", "dog". Загальна їхня кількість склала 19 одиниць. Відповідно до структурної класифікації їх можна поділити на:

1) номінативні ФО (9):

а) субстантивні: собаки на сіні, dog in the manger;

б) ад'єктивні: "собачий нюх", "dog's life", "dressed up like a dog's dinner", "as sick as a dog";

в) адвербіальні: "як собак нерізаних", "із собаками не знайдеш", "як собаці п'ята нога";

г) прийменники: не представлено;

2) номінативно-комунікативні ФЕ (9): “бігти, висунувши язик (втомитися як собака), “любити як собака палицю”, “ганяти собак”, “спускати собаку”, “вішати всіх собак на будь-кого”, “собаку з’їсти”, “go to the "dogs", "dog ate my homework", "the tail wagging the dog";

3) комунікативні ФО (11):

а) прислів'я: “Собака гавкає, вітер носить (караван йде)”, “You can't teach an old dog new tricks”, “Let sleeping dogs lie”, “The dogs bark, but the caravan goes on”, “Better be the head of a dog than the tail of a lion”, “If you lie with dogs, you will get fleas”;

б) приказки: “Собаку, собача смерть (жив собакою, околів псом)”, “Як на полювання їхати, так і собак годувати”, “От де собака заритий”, “Every dog has its day”, “Keep a dog and bark oneself”;

4) вигуків та модальні ФО (0): не представлено.

Комунікативних одиниць представлено найбільшу кількість, зокрема прислів'їв, при цьому номінативних (переважно ад'єктивних) та номінативно-комунікативних одиниць представлено однакова, трохи менша, кількість. Міжметових та модальних прикладів не представлено. Наступний зоонім "корова", "cow" був компонентом 17 фразеологічних одиниць, які були розсортовані наступним чином:

1) номінативні ФО (9):

а) субстантивні: не представлено;

б) ад'єктивні: “святищенна корова”, “дійна корова”, “фараонов” і корови”, як корова на льоду, cash cow, sacred cow, awkward as a cow on a crutch", "cow college", "the tune the old cow died of";

в) адвербіальні: не представлено;

г) прийменники: не представлено.

Висока продуктивність названих тварин у складі фразеологічних одиниць пояснюється екстралінгвістично, оскільки домашні тварини відігравали важливу роль у житті людини, звички тварин послужили основою виникнення безлічі фразеологізмів в українській мові.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Білодід І.К. Словник української мови. Академічний тлумачний словник : в 11 т. Київ : ВЦ “Наукова думка”, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua/s/ats>
2. Галинська О.М. Природний код культури в українських і англійських інтертекстуальних фразеологізмах. Філологічні трактати. 2011. Т. 3, № 2. С. 45–51.
3. Ковалів Ю.І. Зоонім. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Київ : ВЦ “Академія”, 2007. 608 с.
4. Марценюк О.Г., Ременяк С.В. Структурно-семантичні особливості англійських фразеологізмів-зоонімів та їх україномовні еквіваленти. Молодий вчений. 1.1 (113.1). С. 54–57. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-113.1-13>
5. Кузнєцова І.В., Артеменкова О.К. Значення орнітонімів у складі англійських фразеологізмів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 43. Т. 2. С. 142–146.

6. Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/>
7. The Oxford Dictionary of Idioms / ed. by Judith Siefring. 2nd ed. Oxford : Oxford Univ. Press, 2004. 352 p.
8. Macmillan Dictionary. Springer Nature Limited, 2009–2019.  
URL: [https:// www.macmillandictionary.com/](https://www.macmillandictionary.com/)

**Криса К.А.**

*здобувач другого рівня вищої освіти,  
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

## **КАТЕГОРІЯ ВВІЧЛИВОСТІ ТА ЗАСОБИ ЇЇ АКТУАЛІЗАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**

Вивчення категорії ввічливості в англomовному художньому дискурсі є надзвичайно важливим, оскільки ввічливість як соціолінгвістичне явище відіграє ключову роль у комунікативній поведінці, визначаючи способи взаємодії між людьми. У сучасному світі, що характеризується глобалізацією та зростаючою взаємодією між різними культурами, формування комунікативної компетенції на основі ввічливих стратегій стає одним із основних завдань міжкультурної комунікації. Англomовна література як відображення суспільних норм і культурних кодів є надзвичайно важливим джерелом для дослідження того, як реалізується та інтерпретується категорія ввічливості в художніх текстах. Тому, мета дослідження полягає у комплексному аналізі засобів актуалізації категорії ввічливості в англomовному художньому дискурсі, зокрема вивченні лексико-семантичних, синтаксичних і прагматичних аспектів її реалізації у творах сучасних англomовних письменників.

Ввічливість є багатограним соціолінгвістичним феноменом, який виявляється на всіх рівнях людської взаємодії та пронизує кожен аспект щоденного спілкування. Вона відіграє ключову роль у формуванні комунікативної компетенції індивідів, адже забезпечує дотримання соціально прийнятних норм та стандартів поведінки у процесі мовленнєвої діяльності.

Формування наукових підходів до аналізу ввічливості як лінгвістичної категорії відбулося у ХХ столітті. Значний внесок зробили представники соціолінгвістики та прагматики, зокрема Ервін Гоффман та Пенелопа Браун у співавторстві зі Стівеном Левінсоном. Вони вперше розглядали ввічливість як механізм соціальної взаємодії та комунікативного успіху. Гоффман запропонував поняття “лице” (“face”), яке стало основою для концепції “збереження обличчя” в комунікації. Браун і Левінсон розробили теорію універсальної ввічливості, визначивши дві її основні форми – позитивну та негативну. У роботі будемо опиратись на визначення А. Безносової: “Категорія ввічливості – це функціонально-семантична категорія, план змісту якої визначають семантичні компоненти ввічливого спілкування (повага, доброзичливість до співрозмовника, паритетність комунікантів тощо), а план вираження – різнорівневі мовні одиниці, що служать для її репрезентації”